

Norsk kritikerlags innspill til kunstnermeldingen

Hva kan vi gjøre for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer over hele landet?

Kritikken har slagside mot Oslo, derfor er spørsmålet om hvordan vi kan få mer kritikk og flere kritikermiljøer over hele landet viktig for Kritikerlaget. For tre år siden iverksatte vi en regionsatsning for å utvikle og styrke kritikermiljøer utenfor hovedstaden. Prosjektet er viktig og lovende, og laget står klare til å gjøre en betydelig innsats for å sørge for god kritikk i alle landets hjørner. Men oppgavene er store og våre økonomiske muskler små; én av flere tungtveiende grunner til at Kritikerlagets driftsmidler bør økes med en halv million over Statsbudsjettet i neste runde.

Ellers mener vi at tre ting kan gjøres for å øke volumet av kritikk landet over. For det første bør Kulturrådets ordning for tidsskrift og kritikk – som er den eneste statlige tilskuddsordningen for vår del av mediefeltet – styrkes via en tilleggsbevilgning på 20 millioner. Det er ikke nok, for kritikkfeltet har vært underfinansiert lenge, men det ville være en god start. For det andre bør man styrke Statens kunstnerstipend, som setter kritikere i stand til å orientere seg i kulturfeltet utenfor de største byene. Vi mener at 25 arbeidsstipendhjemler bør være øremerket gruppen kritikere; det vil si ll mer enn i dag. For det tredje mener vi at en incentivordning der dagspressen mottar en bevilgning per publiserte kritikk er en god idé.

Hva kan gjøres for at kunstnere får rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk?

Når det gjelder kritikere, er det først og fremst viktig å følge opp at medieaktører som mottar statlig støtte forholder seg til Kritikerlagets anbefalte minstesatser for kritikk. Noen gjør det, men mange gjør det ikke, og Frilansundersøkelsen 2019 viser at kritikernes inntekter ligger godt under gjennomsnittet i bransjen

<https://frittord.no/attachments/b0306b6085945de9b2ad8dfd5dfe15548f49fa08/16-20191220153830703702.pdf>.

Hva kan gjøres for å bedre kunstneres tilgang til sosiale rettigheter?

I tillegg til lave honorarer, har offentlige tilskudd til kritikk vært underprioritert i lang tid. Som en følge av det, er kritikernes økonomiske vilkår nå så dårlige at det er vanskelig å leve av kritikk. Da sier det seg selv at mange ikke har råd til å sette av midler til pensjon, sykdom og perioder med manglende oppdrag, slik de som frilansere må gjøre selv. Så en styrking av kritikerøkonomien er definitivt en nøkkel til bedre sosiale rettigheter for kritikere. For øvrig stiller vi oss bak Kunstnernetverket, som understreker behovet for å inkludere kulturfrilansere i EPK-ordningen og for at også de med kombinasjonsinntekt kan tjene inn pensjon fra første dag og første krone.

Hvordan sikre kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

I dag finner store deler av den kulturelle samtalen sted i halvoftentlige rom på nett, der visse posisjoner synes å forsterke hverandre. I denne situasjonen er kritikken viktigere enn noen gang, fordi den innfører nyanser, taler fra et uavhengig ståsted og løfter samtalen om kulturen vi deler inn i rom alle har tilgang til. Å satse på kritikk er med andre ord å satse på ytringsfrihet.

Kritikken lever relativt godt i tidsskrift og nisjemedier, men spalteplass viet kritikk er sparsom i dagspressen. Det er et problem, siden kritikken – ved eksempel – lærer den som leser eller lytter til den selv å tenke kritisk: en forutsetning for en demokratisk offentlighet. Igjen vil vi trekke fram ideen om en incentivordning som gir dagspressen en bevilgning per publiserte kritikk som

en løsning. En slik ordning kan gi redaksjonene rom til å satse på kritikk i et felt der de kommersielle interessene er sterke, men der det også har vist seg at kritikken har leserappell så lenge den følges opp av en helhetlig og aktiv redaksjonell innsats.

Hvordan sikre at kunstnerbefolkningen gjenspeiler vårt mangfoldige samfunn?

Når det gjelder mangfold, er det åpenbart at aktører med flerkulturell bakgrunn er underrepresentert blant kritikerne. Norsk kritikerlag ønsker et større mangfold – også når det gjelder alder, kjønn, bosted og så videre – og har lagt mangfoldsarbeid inn i handlingsplanen vår. Samtidig er det klart at mye av ansvaret hviler på redaksjonene, som må forpliktes til å tenke mangfold både når det gjelder rekruttering og når det gjelder hvilke produksjoner de ber sine kritikere om å anmelde.

Oslo, 4. mai 2022

Heidi Bale Amundsen, styreleder i Norsk kritikerlag